

claraque almonia suaritatis, quæ membra non onerat, sed in ornamenta convertit; vel quod Bernardus dixit, ad Fratres de Monte Dei, parum post medium: *Oratio est hominis Deo adhærentis affectio, et familiaris quædam et pia allocutio, et statio illuminatæ mentis ad fruendum, quamdiu licet.* Quæ ultima verba maxime declarant statum animæ, quæ ad unionem ascendit, nam illuminata supponitur, et in Deo quiescens ad fruendum illo. Unde inferius addit Alens. hanc definitionem Bernardi respicere statum orantis, non solum ut est justitiae, sed ut est justitiae consummatae (scilicet prout in hac vita esse potest), id est, quæ ponat in anima affluentiam gratiae, per quam reddatur ad contemplandum expedita, et ad fruendum idonea.

8. *Quamlibet illarum trium viarum communionem cum cæteris habere, sicut etiam de triplici orantium statu dictum est; distingui tamen juxta id quod in qualibet eminet.* — Ex his ergo per se satis patet quomodo contemplatio propria dicatur esse perfectorum, et eur. Ut autem magis constet quomodo sit hoc in rigore intelligendum, adnotandum superest quod, sicut illi tres gradus hominum non sunt inter se ita condistincti, quin unusquisque eorum aliiquid de cæteris participet, ita neque hæ tres viæ ita debent inter se separari, quin in unaquaque earum aliiquid ad cæteras pertinens exerceri possit et debeat. Cujus ratio uno verbo redi potest, quia perfectio in hac vita nunquam tanta est, quin et sit admista multis imperfectionibus, et periculis exposita, et ideo sæpe indiget adminiculis, et remediis viæ purgativæ; neque etiam imperfectio est tanta, quin saltem perfectiōnem charitatis admittat; loquimur enim de hominibus, qui Dei justitiam ex toto corde querunt, et ideo aliiquid de via unitiva participare possunt. Cum autem facilius sit medium participare ex extremis, et extrema convenire cum medio quam inter se, fit ut facilis possint illi, qui proficiunt, aliiquid de via unitiva participare. Distinguuntur ergo illæ viæ secundum id quod in unaquaque præeminet, quodque in ea regulariter exerceri debet.

9. *Quæ contemplatio sit propria perfectorum, et an omnes perfecti ea fruantur.* — Sic ergo dicendum est contemplationem, quæ spectat ad viam unitivam, esse propriam perfectorum, quia talis contemplatio non quasi per occasionem et in transitu exercetur, sed per se, et quasi ex habitu. Talis autem con-

templatio requirit animum valde moderatum et compositum, diuque exercitatum, et illuminatum; hæc autem omnia non inveniuntur, nisi in his qui gradum perfectionis attigerunt. Addendum vero est non esse ita propriam, ut convenient omnibus; non enim omnibus viris perfectis datur, ut gradu illo contemplationis fruantur; quod interdum contingit ex divina dispositione, pertinente ad ejus occulta judicia. Unde Bernardus, sermon. 3 de Circumcis. : *Multi (ait) tota vita sua ad hoc tendunt, sed nunquam pertendunt, quibus tamen, si pie et perseveranter conati sunt, statim ut de corpore exirent, redditur quod in hac vita dispensatorie est negatum, illuc perducente eos sola gratia, quo prius tendebant ipsi cum gratia.* Aliquando etiam hoc provenit ex dispositione subjecti, quia non omnes ad contemplationem apti sunt, vel propter mentis tarditatem, vel propter nimiam naturæ inquietudinem, et celerem mutabilitatem, ut Gregorius notavit, libr. 6 Moral., cap. 26; et quamvis divina gratia superare possit quasi naturalem subjecti incapacitatem, ordinarie vero illi se accommodat, et ideo in hujusmodi contemplationis usu ratio etiam naturalis complexioonis, et capacitatis habenda est; quod suo modo in toto usu mentalis orationis verum est. Cum proportione tamen, nam contemplatio dicit id quod est sumnum in oratione mentali, ad maximum tamen et excellens non omnes possunt pertingere; mentalis autem oratio latitudinem habet, tantamque varietatem, ut secundum aliquem modum omnibus possit accommodari, quod ad usum et prudentiam pertinet, et ideo id non prosequor.

10. *Contemplationis dulcedo in qualibet statu reperiri potest.* — Denique addendum est non esse ita propriam contemplationem virorum perfectorum, quin magna ex parte degustari possit ab imperfectis, imo et ab incipientibus. Quod his verbis tetigit Bernardus, serm. 3 de Circumcis. : *Ad hanc perfectionem pauci (ni fallor) perveniunt in hac vita: neque enim si quis aliquando videtur hanc habere, continuo credat sibi necesse est, maxime si notitius est, nec per præfatos ascendit gradus.* Prius enim Dominus noster Jesus Christus pulsos corde blanditiis talibus solet allucere; sed nocerint, qui ejusmodi sunt, gratiam hanc præstitam sibi esse, non datam. Datur ergo etiam incipientibus interdum participatio aliqua hujus contemplationis ex peculiari quidem gratia; ordinaria quidem, ut existimo, si ipsi faciant quod in ipsis est. Nec opinor esse ab

illo statu alienum, quod interdum ex instituto et industria in actibus viæ contemplative exerceantur etiam hi qui purgantur, nedum etiam illi qui proficiunt. Primo, quia omnes frequenter exerceri debent in actibus divini amoris perfectis, quantum potuerint; quia, licet divinus amor sit bonorum omnium consummatio, etiam est omnium fons et origo, ita ut ipsam conversio peccatoris ab amore incipere debeat ut sit perfecta; amor autem per se pertinet ad viam unitivam, quia in eo maxime unio consistit, ut generatim explicat D. Thom. 1. 2, quæst. 28, artic. 1 et 2. Quod si omnibus convenient in hoc amore exerceri, utile etiam erit assuefieri paulatim ad persistendum in hoc amore cum aliqua quiete et tranquillitate animi, quantum unicuique donatum fuerit desuper. Præterea, quia suavitas devotionis in omni statu utilissima est, hanc autem non generat nisi amor, vel substantialis devotio, quæ omnibus procuranda est, licet ad viam unitivam maxime spectet. Denique ex parte intellectus optimum est non semper esse quasi in continuo motu, sed paulatim quiescere, veritatem aliquam ponderando, exaggerando et admirando; nam haec ipsa intellectus quies ad movendum affectum plurimum juvat: hæc autem ipsa est quædam contemplationis inchoatio, et quanto amplius in ea perficitur, tanto magis de contemplatione participatur. Sic ergo aliiquid contemplationis omnibus communicatur: *Longe tamen aliter (ut Bernardus ait supra) qui exercitatos habent sensus, hujus felici fruuntur jucunditate.*

CAPUT XII.

UTRUM CONTEMPLATIO VEL ALIQUA MENTALIS ORATIO POSSIT INTERDUM SINE ACTU INTELLECTUS AC VOLUNTATIS INVENIRI.

1. *Aliorum opinio quæstionem propositam affirmative resolvit.* — Non defuerunt spirituales viri, in Theologia mystica multum exercitati, qui dixerint posse interdum contingere, ut anima in mentali oratione vel contemplatione posita, ita suspendatur, ut ab omni actuali operatione tam intellectus quam voluntatis cesset, et nihilominus apud Deum actu orare, et altissimum quoddam genus contemplationis exercere censeatur. Quam vocant orationem silentii, seu spiritualem somnum, in quo mens vigilat, non loquens, sed quasi audiens, vel expectans ut in ea loquatur Dominus.

3. *Ratione probatur opinio.* — Unde concluditur ratio: nam mens non elevatur in Deum per solam propriam actionem suam, sed etiam ac multo magis per actionem Dei in ipsam: sed operatio intellectus ac voluntatis non potest esse sine actione propria hominis, quia cum sit vitalis operatio, non potest in sola receptione consistere; ergo absque operatione intellectus vel voluntatis potest esse aliquis modus unionis, seu eleva-

2. *Joannes Thaulerus illius est opinionis.* —

D. Dionysius huic sententiae favere videtur.

— Huic sententiae favere videtur Joannes Thaulerus in suis Institutionibus, cap. 12, ubi agens de raptu illo, in quo spiritus supra omnem sensum ac intellectus capacitatem a Deo in admirabilem lucem suam deducitur rapiturque, inter alia inquit: *Ibi plane spiritus, præ lumine absque luce, præ cognitione absque cognitione, et præ amore absque dilectione efficitur.* Et infra: *Hic jam internum quoddam mutumque silentium fit, nec ullum hic verbum eloqui licet. Sed nec intus nec foris quicquam hic operari permittitur, sed ipse spiritus patitur dulcem quamdam insensibilem et ineffabilem passionem, insuper mirabili miraculo lucidissime supersplendentis abyssalis Deitatis.* Videturque doctrina hæc hauriri posse ex Dionysio, capite 1, de Mystica Theologia, ubi sic ad Timotheum loquitur: *Tu autem, Timothee charissime, pro maxima mysticorum spectaculorum exercitatione, qua rales, prætermittit et sensus, et mentis actiones, eaque omnia quæ sub sensum cadunt, et animo cernuntur, et quæ non sunt, et quæ sunt omnia, teque ad ejus (qui omnem essentiam, omnemque scientiam superat) conjunctionem, et unitatem pro virili parte clam excita.* Quibus verbis significat, quamvis in contemplatione precedat actio propria, qua seipsam anima clam excitat, seu movet, ut Deo conjugatur, tamen cum perennit ad intimam unionem, ab omni propria operatione cessare, et pati potius divina, quam agere, sicut de Beato Hierotheo alibi dixit idem Dionysius, quod erat potius divina patiens, quam agens. Atque de eadem re videtur loqui idem Dionysius, cap. 7 de Divinis nominibus, cum dicit, *ignoratione acquiri intimam conjunctionem cum Deo, et mentem a rebus omnibus abductam, et se ipsam deserentem cum splendissimis radiis conjungi, et ibi investigabili sapientiae profundo illustrari;* haec enim illustratio non videtur esse intellectus aut voluntatis operatio, sed passio aliqua quam Deus in anima tunc operatur.

tionis mentis in Deum. Et confirmatur, quia licet in oratione mentali anima loquatur cum Deo, propter quod Nilus, Chrysostomus et alii orationem definit esse *colloquium mentis cum Deo*, tamen etiam Deus loquitur ad animam, juxta illud: *Audiam, quid loquatur in me Dominus*. Psalm. 84; et illud Samuelis: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus*, 1 Reg. 3. Et ipsa vox *colloquii*, qua usus est Nilus, significat in oratione intervenire mutuam locutionem et hominis ad Deum, et Dei ad hominem; ergo quamvis cesseret hominis locutio, potest non cessare oratio per locutionem Dei. Imo, quamvis, homine tacente, nondum Deus ad illum actu loquatur, intelligi potest perseverare homo, quasi suspensus, et paratus ad audiendum Deum, et ad hunc ipsum finem suspendens omnem operationem, non solum sensus, sed etiam mentis; sic enim magis dispositus minusve impeditus esse videtur ad recipiendam et percipiendam divinam locutionem. Neque enim tunc omnino otiosa aut dormiens est talis mens, quia Deum expectat ut secum loquatur; novit enim subtilissimam esse intimam Dei locutionem, et raptim et occulte fieri, ut dixit Gregor. libr. 5 Moral., cap. 20, et ideo ut omne impedimentum auferat, propria operatione vacat, et ita dormit, ut cor ejus vigilet, Cant. 5. Ideo enim velut obdormiscit, ut omnem interiorem strepitum fugiat, et in illo quasi spirituali sopore venas divini susurri percipiat, juxta illud Job 4: *Quasi furtive suscepit auris mea venas susurri ejus in horrore visionis nocturnae, quando solet sopor occupare homines*, etc. Et fortasse hujusmodi fuit sopor quem Deus immisit Adam, quando ex illo Eavam formavit, eique altissima mysteria revelavit.

4. *Declaratur amplius proposita sententia.* — Denique, quamvis oratio consideretur etiam ut est proprie petitio, potest intelligi moraliter ac virtute perseverare, etiamsi actualis operatio pro aliquo momento aut tempore cessaet. Quod sensibili exemplo declarari potest. Quando enim pauper accedit ad januam divitis, et semel atque iterum pulsat, et eleemosynam petit, quamvis postea cesseret, quamdiu ibi responsum et eleemosynam expectat, eleemosynam petere merito dicitur; sic ergo dum quis mente orat ad Deum, postquam semel et iterum petiit, si ibi perseverat tanquam Lazarus mendicus, stans ad januam divitis, semper et continue orat, quamvis non semper et continue vociferetur ad Deum. Novit enim ex

Christi doctrina, orationis efficaciam non pendere ex multiloquio, ideoque apud Deum non minus orare, dum humiliiter ad januam ejus expectat, quam dum actu postulat; imo quodammodo fidem suam ac fiduciam magis ostendit. Ergo, licet tunc ab omni intellectus et voluntatis operatione cesseret, nihilominus in oratione perseverat.

5. *Vera sententia est, actualem et propriam orationem mentalem esse non posse absque omni actu intellectus, vel voluntatis.* — Dicendum tamen est, actualem et propriam orationem mentalem non posse existere aut conservari in suo proprio ac formaliter esse, absque omni intellectus vel voluntatis actu. Hæc assertio videtur adeo clara ex terminis, ut verisimile non sit autores prioris sententiae illi voluisse contradicere, sed alio sensu fuisse locutos, ut mox exponemus. Atque illam supponit D. Thom., d. q. 83, non solum in a. 4, ubi docet orationem esse actum rationis, et in a. 10, ubi ex hoc fundamento concludit, orationem esse actum proprium creaturae rationalis; sed maxime art. 13, ubi interrogans utrum attentionis sit de necessitate orationis, præmittit, quæstionem hanc præcipue habere locum circa orationem vocalem, in qua contingit durare exteriorem petitionem seu prolationem vocis, cessante interiori attentione et intentione, quod in mentali oratione accidere non potest. Idem etiam colligitur ex definitione Damasceni, quod oratio est *ascensus mentis in Deum*; nam mens non ascendit nisi per aliquem actum suum; tum quia ascensus motum significat in Deum; motus autem in Deum sine actu intellectus vel voluntatis intelligi non potest; tum etiam quia anima non ascendit in Deum per nudam potentiam, aut per solum habitum; ergo ut ascendat indiget actu; ergo si nullum actum exercet tam per intellectum, quam per voluntatem, non ascendit in Deum, ac proinde non orat.

6. *Patres explicantes orationem per actum mentis erga Deum, hujus opinionis esse.* — Atque in hunc modum possunt pro hac sententia referri Patres omnes, qui ubique rationem orationis explicit per aliquem actum mentis erga Deum, sive nomine contemplationis aut sapientiae, sive nomine unionis, colloqui, cogitationis, meditationis, considerationis, aut etiam unionis utantur. Sed præcipue ponderanda est doctrina Dionysii, in cap. tertio de Divinis nominibus, ubi ad orandum imprimis necessarium esse ait, *ad Deum bonitatis principem provehi, eique*

adesse, atque e vicino discere benignissima illi insita munera. Explicans autem quid sit, *ibi adesse*, subjungit: *Nam ipse quidem adest omnibus, non autem illi adsunt omnia, ubi vero ipsum castissimis precibus, animoque purgato, et pervio, atque ad divinam idoneo conjunctiōnem invocamus, tunc quoque illi adsumus.* Et infra concludit: *Itaque nos ipsos ad celsiorem divinorum clarissimorumque radiorum contumum orationibus imprimis comparamus.* Quod deinde prosequitur, et variis exemplis declarat, quibus hoc efficit, ut ad conjunctionem cum Deo, que per orationem fit, necessaria sit operatio aliqua, et motus animæ in Deum ipsum, ac proinde, omni motu animæ cessante, orationem mentis cessare.

7. *Ratione declaratur hæc opinio.* — Ratione idem ostenditur, simulque rem totam explicando, sensus, quem prior sententia habere potuit aut debuit, aperietur. Nam imprimis ad inchoandam mentalem orationem, necessarius est aliquis actus intellectus aut voluntatis erga Deum; si enim homo prius non orabat, et nunc jam actu orat, necesse est aliquam mutationem in eo esse factam; nam orare, præsertim mentaliter, non est denominatio extrinseca, sed interna ab aliqua inhærente mutatione vel forma. Constat autem necessarium non esse ad actualiter orandum, ut fiat mutatio aliqua in habitibus, vel aliis qualitatibus, que habent rationem actus primi; ergo mutatio esse debet in aliquo actu secundo, qui esse debet actus intellectus, vel voluntatis; nam haec tantum potentiae per se possunt Deum attingere, ad quem oratio funditur, ut supponimus. Inferiores enim facultates vel ad Deum proprie non pertingunt, vel, si ad eum aliquo modo feruntur, tantum est quatenus per motum intellectus, vel voluntatis attrahuntur, juxta illud: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Necesse ergo est ut supponatur superioris portionis seu mentis actus, in quo (ut ita dicam) substantia orationis consistat.

8. *Hadem sententia confirmatur ex discrimine orationis mentalis et vocalis.* — Quod si actualis oratio mentalis non incipit esse in homine, nisi per proprium motum intellectus et voluntatis, profecto nec conservari actu et formaliter potest sine omni actu mentis; nam in sola potentia vel habitu non conservatur, ut patet in homine dormiente, qui non orat, licet immediate ante somnum actu oraret, et eamdem dispositionem habitualem retineat, quam antea habebat. Confirmatur et declara-

tur ex differentia quoad hanc partem inter orationem vocalem et mentalem. Nam vocalis oratio ultra omnem interiorum actum mentis, addit exteriorem petitionem, laudationem, vel aliam similem actionem, seu vocis prolationem; et ideo contingere potest, sœpeque fit ut oratio vocalis actu perseveret sine proprio et formaliter actu interno, qui sit mentis oratio, satisque est ut duret virtus relicta ex tali actu, quem propterea præcessisse necesse est, saltem ad inchoandam vocalem orationem, quamvis ad eam conservandam non sit semper formaliter necessarius. At vero mentalis oratio, cum in sola mente consummetur, et ibi sistat, sicut non potest esse nisi per aliquem actum mentis, ita non potest conservari, nisi in aliquo actu ejusdem mentis, sive intellectus, sive voluntatis sit; quia nullus alius ibi intervenit actus in quo possit conservari.

9. *Objectio.* — Dices: posset conservari in aliquo effectu illius primi actus, in quo mentalis oratio inchoata fuit; ut, verbi gratia, si quis ad orandum mentaliter accedat, necesse quidem est ut saltem in principio de ea re cogitet, eamque voluntarie incipiat, vel in memoriam revocando Deum, vel aliquid quod meditandum, aut postulandum, aut amandum, vel desiderandum sibi proponat; et consequenter necessarium est ut illud munus per aliquem proportionatum actum inchoet, ex quo actu manet anima aliquo modo conjuncta et unita Deo. Unde quandiu illam voluntatem non mutat, nec voluntarie distractabitur, censemur in eadem dispositione erga Deum manere; ergo ratione hujus effectus potest dici oratio durare, etiamsi actus ille intellectus, vel voluntatis aliunde cesseret. Imo etiamsi talis mutatione sit voluntaria, si illamet ad cultum Dei referatur ob majorem Dei reverentiam, nimirum ad venerandum ipsum interno quodam silentio, vel quia vult anima potius Deum audire quam ad eum loqui, vel aliquid simile, cum hac voluntaria cessatione potest dici durare oratio, tanquam in effectu suo, quo Deus colitur, et excitatur, seu movetur ad misericordiam homini praestandam, illuminando illum, vel implendo desiderium ejus, qui est orationis finis et effectus.

10. *Respondetur objectioni.* — Possumus vero contra responsionem hanc urgere, quia, licet aliquo modo declareret posse virtualiter, et secundum quamdam moralem considerationem, perseverare orationem, cessante omni actu intellectus vel voluntatis, non tamen formaliter et proprie, de quo nunc agimus.

Nam effectus orationis qui nec est petitio, nec ascensus in Deum, non est formalis oratio; ergo licet possit dici oratio virtualiter manere in tali effectu, non tamen proprie et formaliter. Ut, cessante motu qui fuit causa caloris, quamvis duret calor, non potest dici durare formaliter motus, sed ad summum virtualiter; idemque est in omni causa transeunte, cuius effectus permanet, qui ejusdem rationis non est, sed longe diverse.

11. Addo vero ulterius nec etiam dici posse mentalem orationem durare moraliter aut virtualiter, cessante omni actu intellectus aut voluntatis, ratione aliquius effectus relicti ex talibus actibus. Ratio est, quia nullus talis effectus vere et cum fundamento cogitari potest. Aut enim ille effectus positivus est, aut privativus. Positivus esse non potest, nam aut esset aliquid per modum actus primi seu habitus, aut esset aliquis actus secundus; neutrum vero dici potest; ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia necesse non est ut per actus intellectus et voluntatis, quibus Deum actu oramus, statim acquiratur vel infundatur habitus aliquis, vel lumen, aut quid simile permanens post praedictos actus, praeter species quibus postea recordamur praeteritae orationis, et eorum quae in illa gessimus, vel augmentum aliquod, seu intensio aliquius virtutis, cuius internos actus homo in oratione exercevit, vel interdum fieri etiam potest ut de novo infundatur habitus, ut si homo in meditatione sua incipiat habere contritionem, vel amorem Dei super omnia. At hujusmodi effectus non sufficiunt ut, quamdiu illi durant, dicatur homo orare, aut oratio ipsa moraliter seu virtualiter durare, ut per se notum est, cum illi effectus per totum vitæ tempus durare possint. Altera vero pars de actu secundo probatur; nam ille actus esse debet aut intellectus vel voluntatis; ergo si ratione talis effectus durat oratio, jam non durat sine actu intellectus vel voluntatis, quod nos intendimus. Estque certissimum, et experientia notum, in oratione mentali ex uno actu mentis excitari alium, tam in eadem potentia voluntatis vel intellectus, quam ex una earum in alia, eo modo, quo se mouere invicem possunt. Unde etiam fit ut haec potentiae transeant, durante oratione, a quibusdam actibus ad alios, quosdam relinquendo et alios inchoando, absque cessatione vel intermissione orationis, quia mens nunquam vacat omni actu, sed ab uno immediate transit in alium.

12. *Objicitur iterum.* — *Objectio roboratur*

experimento. — Dices fieri posse ut ille effectus tantum sit aliquis actus appetitus sensitivi: nam, ut supra dicebam, excitatur hic appetitus in oratione mentali, et suo modo, vel in Deo delectatur, vel desiderat honesta, vel fugit turpia, aut de malis contristatur; potest ergo hic effectus in eo manere, etiam si post illum excitatum superior mens a suis actibus cesseret. Quod etiam videtur experimento comprobari; nam contingit mentem ejus, qui suaviter de Deo cogitabat, eumque amabat, distrahi, et de re alia omnino diversa cogitare, et nihilominus pro eodem tempore eamdem sensus suavitatem, et delectabilem affectum durare; ergo ratione illius effectus dicitur durare oratio absque actu intellectus vel voluntatis.

13. *Respondetur.* — Respondeo negando assumptum et illationem. Nam imprimis probabilius est hunc effectum, si sit actus secundus et vitalis inferioris appetitus circa talia superiora objecta, pendere in fieri et conservari ab actu superioris partis; quia appetitus inferior non est per se capax talis motus, sed solum prout a superiori parte moveritur, et ideo, cessante motione superioris, cessat talis motus in portione inferiori. Item quia, ut Aristoteles dixit, necesse est intelligentem phantasmata speculari, et ideo si mens, quae de Deo cogitabat, ad aliud objectum distrahitur, secum etiam fert phantasmam, ut de alio objecto proportionato cogitet, vel (quod frequentius contingit) phantasia secum fert intellectum, nam haec distractio regulariter a sensu vel imaginatione incipit. Quando ergo tanta est distractio intellectus, ut omnino cesseret a cogitatione Dei, etiam phantasia cessat a representatione illius objecti sensitibilis, quod habebat proportionem cum cogitatione Dei, et ad utendum alio phantasmate omnino diverso transfertur, et consequenter necesse est ut cesseret omnis actus appetitus sentientis in illa sensibili representatione fundatus.

14. *Objectionis confirmatio refutatur.* — Neque oppositæ experientiae fides adhibenda est; quia si quid pro illo tempore, quo mens distrahitur, durare videtur in appetitu sentiente, vel non est propria et vitalis delectatio, vel tristitia, sed dispositio quædam, et apertitudo corporis et humorum ejus, ratione cuius facile revertitur homo ad priorem affectum, cum primum attendit; vel certe si actus ipse sensitibilis durat, signum est mentem non fuisse omnino distractam, licet fortasse fuerit

aliquantum remissa propter pugnam, seu occursum aliarum cogitationum. Unde satis constat ratione hujus effectus sensitibilis nunquam durare orationem absque omni actu intellectus, aut voluntatis. Præsertim quia, licet (per impossibile) duraret ille actus sensitibilis sine intellectuali, non posset mereri nomen orationis mentalis, quia non esset ascensus mentis in Deum, sed tendentia solum in quoddam objectum sensibile, vel sub ratione aliqua sensibili, quae possit sensum delectare vel contristari. Unde nullus motus appetitus sentientis per se potest habere rationem orationis, sed solum ut est sub motione et denominatione superioris actus mentis.

15. *Carentia actus non potest esse virtualis oratio.* — Superest ut dicamus de effectu privativo, qui dicebatur esse cessatio ab omni actu intellectus seu voluntatis; nullus enim aliis privativus effectus in præsenti fingi potest: haec autem cessatio vix cogitari potest, quomodo sit effectus orationis, cum illam destruat, aut quid conferre possit ad finem vel fructum orationis, ut ratione illius dicatur oratio virtualiter moraliter durare. Unde ulterius addo et concludo, cessante omni actu intellectus et voluntatis, non solum non posse durare orationem formaliter et in se, verum etiam nec virtualiter, aut moraliter, seu aequivalenter. Utorque, quoad hunc effectum privativum, dilemmate in objectione insinuato. Quia vel illa cessatio ab omni actu intellectus et voluntatis involuntaria est, sive mere naturalis sit, sive cum aliqua negligentia, vel culpa (nunc enim involuntarium vocamus, quidquid directe voluntarium non est); vel illa cessatio est directe volita et intenta. Quando contingit priori modo, omnes fatentur eo ipso cessare hominem ab actuali oratione mentali, vel absque culpa, vel cum illa, juxta modum involuntarii. Nam si distractio sit omnino naturalis, erit quidem sine culpa; impedit tamen actuali orationis usum quoad mentem, quia impedit rationis usum circa objectum orationi proportionatum, et quia omnino tollit voluntarium; de ratione autem orationis est ut voluntaria sit. Si autem distractio illa sit indirecte voluntaria ex culpabili negligentia, multo magis destruet orationis perseverantiam, non solum physice, sed etiam moraliter, quia illi maxime opponitur, et ob eam rem culpabilis est, nec in ea cessatione tunc intervenit aliqua ratio divini cultus, vel tendentiae in Deum, aut vis

aliqua impetrandi a Deo, imo neque aliqua vera ratio alicujus virtutis. Quomodo ergo fieri potest, ut propter hujusmodi cessationem dicatur oratio mentaliter durare? 16. Atque haec rationes quodammodo magis urgent, quoties cessatio illa directe fuerit voluntaria, quia velle cessare ab omni actu intellectus vel voluntatis circa Deum, vel res divinas, nunquam potest esse verus actus religionis, nec procedere ex motivo perfectius orandi, aut vacandi Deo, aut impetrandi aliquid ab ipso; quia tale otium mentis, quod privat illam omni hujusmodi actu, non potest ad finem orationis, vel interni cultus divini deservire; ergo ob talem voluntatem vel voluntariam cessationem non potest actualis oratio durare, nec physice, nec moraliter, nec vere, nec interpretative. Antecedens videtur quidem per se evidens, tum quia in tali otio, aut quiete, vel somno, aut silentio potentiarum nulla vera utilitas aut commoditas spiritualis excogitari potest, neque aliqua vera ratio divini cultus; tum etiam quia difficultum est, vel moraliter impossibile mentem voluntarie suspendere ab omni actu erga Deum, nisi transferendo illam ad aliam cogitationem, vel actum priori repugnantem; haec autem est voluntaria distractio, quae mentalem orationem omnino excludit, ut ostensum est. Sed haec omnia magis confirmabuntur et clariora fient, respondendo ad ea quae in contrarium afferebantur.

17. *Verba Thauleri exponuntur.* — Primum igitur adducitur pro illa sententia Thaulerius, qui non scholastica subtilitate, sed mystica phrasii loquitur, et ideo in ejus verbis non potest magnum fieri fundamentum, etiam si ejus auctoritate deferre velimus. Re tamen vera non sentit animam ad illum gradum perfectionis vel contemplationis evectam, Dei cognitione aut amore carere; imo oppositum expresse affirmat. Nam post illa verba: *Præ lumine absque luce, præ cognitione absque cognitione, præ amore absque dilectione,* subiungit: *Non quod absque dilectione sit, sed in sua cognitione, ubi contemplationis oculum ad sese reflectit, omnis ei essentia, vita, vires, cognitio, amorque suus nimis parca videntur ad summum Deum comprehendendum.* Unde potius sentit lumen, et amorem illius gradus contemplationis tantæ esse perfectionis et estimationis, ut omnis inferiorum rerum cognitio et amor quasi nihil reputetur. Unde cum inferius ait, *ibi fieri internum silentium, ubi jam nihil eloqui licet,*